

ATLAS SUBURBANIZÁCIE BRATISLAVY

Vladimír BAČÍK, Dagmar KUSENDOVÁ

Začiatkom roka 2022 sa dostala k odbornej verejnosti publikácia majúca v titule slová „atlas“ a „Bratislava“, ktorej autormi sú geografi Mgr. Martin Šveda, PhD., Mgr. Ján Výbošťok, PhD. a doc. RNDr. Daniel Gurňák, PhD. Atlas suburbanizácie Bratislavy (Šveda, Výbošťok a Gurňák, 2021) vydal Geografický ústav Slovenskej akadémie vied (SAV) s vročením 2021 v náklade 101 kusov s finančnou podporou dvoch výskumných projektov (APVV-16-0462: SUBURBA – Suburbanizácia – vývoj a dopady na sociálno-priestorovú štruktúru zázemia Bratislavy, APVV-20-0432: Suburbanizácia: Komunita, identita a každodennosť). Recenzentmi atlasu boli doc. Mgr. Ladislav Novotný, PhD. a Mgr. Vladimír Bačík, PhD., z ktorého posudku sme vybrali niektoré hodnotenia a odporúčania pre túto recenziu. Atlas nadväzuje na predchádzajúce zborníkové publikácie prezentujúce výsledky širšieho riešiteľského kolektívu pod editorským vedením hlavného riešiteľa Martina Švedu a Pavla Šušku (Šveda a Šuška, 2019; Šveda a Šuška, 2020), v ktorom nechýbal aj architekt – Ing. Pavol Bartoš. Ten sa podieľal aj na ilustráciách a grafickej úprave atlasu spolu s dvoma grafikmi (Mgr. Marek Ciešarik, Mgr. Tomáš Ondrášek), ktoré prispeli veľkou mierou k čitateľskej atraktivite atlasu. Atlasová publikácia tak nadviazala na grafický koncept predchádzajúcich zborníkových publikácií tiež s čitateľsky atraktívnym dizajnom. Atlas možno „zaradiť“ k ďalším odborne zameraným atlasovým publikáciám o Bratislave, z ktorých je mu tematicky najbližší Urbanistický atlas Bratislavy od autorizovaného architekta Ing. arch. Peter Žalmana, ČSc. prezentujúci architektonické plány s vlastnou víziou urbanistického konceptu mesta Bratislavy a jej aglomerácie (Žalman, 2017).

Atlas v optimálnom čitateľskom formáte 20×24,5 cm v pevnej väzbe, s nesúvislou grafikou na jej hrebeni, má 110 strán bez stránkovania. Ešte pred úvodom sú zaradené stručné charakteristiky autorov, za nimi nasleduje obsah atlasu bez tradičného úvodu. Atlas nie je rozdelený do štandardných kapitol, ale do 45 dvojstránkových vizualizovaných tém s vyznačením číselného poradia uvedené v obsahu, ktoré zachytávajú všetky dôležité charakteristiky dokumentujúce vybrané aspekty procesov suburbanizácie v 6 odborne fundovaných okruhoch: *Zázemie Bratislavy v historicko-geografickom kontexte*, *Rezidenčná výstavba*, *Migrácia*, *Denná mobilita*, *Obyvateľstvo a jeho každodenný pohyb*, *Krajina za mestom*. Témam predchádzajú časti A až D (v podstate úvod do atlasu) približujúce koncept suburbanizácie, záujmové územie (zázemia Bratislavy), použité dáta a literatúru. Tu treba oceniť detailnosť metainformácií o použitých dátach, ktoré sú prehľadne tabuľkovo členené podľa: tematickej oblasti, zdroja, dátového typu, čísla vizualizácie a poznámky. Ide o dôležitú pridanú hodnotu pre všetkých, ktorí by chceli replikovať prezentované témy, resp. sa inšpirovať ich vizualizáciami (mapové, grafové) o to viac, že autori okrem tradičných dátových zdrojov (napr. o populácii, katastri) využili aj nové netradičné zdroje (lokalizačné dáta mobilných sietí).

Treba uviesť, že nejde o „klasický“ atlas v zmysle donedávna existujúcich kartografických noriem a pravidiel platných pre tento typ kartografických diel (Pravda, 2006), ale neplánovane reaguje na nové neokartografické trendy vizualizácie priestorových dát a infografiky (Cartwright, 2012; Kraak a Ormeling, 2010; Sieber a Vozenilek, 2023). Podobne ako v prípade zmienených dvoch zborníkových publikácií ide o moderné (karto)graficky pritažlivé spracovanie tejto veľmi aktuálnej a odborníkmi intenzívne sledovanej spoločenskej témy.

doc. Mgr. Vladimír BAČÍK, PhD., doc. RNDr. Dagmar KUSENDOVÁ, ČSc., Katedra ekonomickej a sociálnej geografie, demografie a územného rozvoja, Prírodovedecká fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Mlynská dolina, Ilkovičova 6, 842 15 Bratislava, e-mail: vladimir.bacik@uniba.sk, dagmar.kusendova@uniba.sk

Napriek absencii tradičného kartografického poňatia konceptu celého diela je dôležité upozorniť na skutočnosť, že pri jednotlivých vizualizáciách boli využité štandardne používané, ale aj mnohé menej štandardné metódy pre spracovanie kartografických výstupov založené na exaktných kvantitatívnych a kvalitatívnych dátach získaných z relevantných štatistických zdrojov, a aj z vlastného výskumu autorského kolektívu. Prínosom sú textové navigácie priamo pri vizualizáciách. Celkovo predložená publikácia pôsobí veľmi sviežim dojmom a predstavuje zásadný príspevok nielen k výskumnej téme procesov suburbanizácie, ale aj k oblasti vizuálneho spracovania dát, ktorý je v súčasnej dobe na vzostupe. K vizualizácii niektorých tém autori prizvali aj viacerých spoluriešiteľov, resp. kolegov geografov, ktorí majú skúsenosti s týmto typom vizualizácií a sú uvedení priamo pri téme, resp. v poďakovaní v závere publikácie (Michala Sládeková Madaiová, Juraj Majo, Róbert Pazúr, František Križan, Juraj Holec, Tomáš Goga, Erika Meszárošová).

O zameraní a cieľovej skupine atlasu sa čitateľ dozvie stručne v časti A (Čo je urbanizácia?), viac však netradične na zadnom obale publikácie, ktorého súčasťou je aj motivácia autorov atlasu a z ktorého vyplýva široké odborné aj laické čitateľské zameranie autorov:

Obr. 1 Obálka publikácie Atlas suburbanizácie Bratislavy

„Atlas suburbanizácie Bratislavy predstavuje súbor 45 máp a grafov, ktoré zachytávajú jeden z najdynamickejších procesov v novodobých dejinách Slovenska. Ide o suburbanizáciu – proces populačného a ekonomického rastu v zázemí miest. Bývanie „za mestom“ priťahuje čoraz väčší počet ľudí, ktorí sa snažia nájsť kvalitné a cenovo dostupné bývanie. Ved' kto by nechcel bývať v rodinnom dome, no stále v blízkosti mesta? Príchod nových rezidentov však prináša celý rad zmien a z donedávna pokojných prímestských obcí sa postupne stávajú rýchlo rastúce „predmestia“. Atlas približuje tento proces z rôznych perspektív a prostredníctvom rozmanitých vizualizácií dokumentuje premenu zázemia Bratislavy. Mapy a grafy pomáhajú interpretovať početné „bublinky“ s vysvetľujúcim textom, pozorný čitateľ však nájde viac informácií a súvislostí. Atlas je tak určený pre všetkých, ktorí radi „čítajú“ mapy a uvažujú o priestorových prejavoch vývoja spoločnosti.“

Z odporúčaní autorom, v prípade, že sa rozhodnú o preprint diela, sa jedno týka absencie názovového popisu jednotlivých obcí, ktoré sú súčasťou zázemia Bratislavy spracovaného v atlase. Autori by mohli zaradiť mapu identifikujúcu jednotlivé obce. Samotný koncept je síce postavený tak, že hlavné trendy, resp. oblasti na ktoré chceli autori poukázať sú zobrazené v textových rámkoch, ale pre celkovú orientáciu v tomto regióne by bolo zaradenie takejto identifikačnej úvodnej mapy určite pomocou. Prínosom by mohla byť aj mapa pre čitateľov uvažujúcich o zmene bývania v zázemí Bratislavy, kde by jednotlivé obce boli rozdelené napríklad na základe ich pozície voči geomorfologickému celku pohoria Malých Karpát (obce východne, západne s následnou presnou identifikáciou), ktoré predstavuje významný priestorový faktor pre ich rozhodovanie sa.

Záverom treba súhlasiť s posudzovateľom, ktorý Atlas suburbanizácie Bratislavy považuje za veľmi vhodné doplnenie „trhu“ v oblasti tematicky veľmi intenzívne sledovaného procesu suburbanizácie. Samotné spracovanie a grafické prevedenie atlasu je na veľmi vysokej úrovni a môže byť inšpiráciou aj pre ďalších autorov zaoberajúcich sa atlasovou tvorbou.

Literatúra

- CARTWRIGHT, W. (2012) Neocartography: Opportunities, issues and prospects. *South African Journal of Geomatics*, 1(1), 14-31.
- KRAAK, M.-J., ORMELING, F. (2010). *Cartography: visualization of spatial data*. Harlow (Prentice Hall).
- PRAVDA, J. (2006). Aspekty hodnotenia máp a atlasov. *Geografický časopis*, 58, 3, 225-232.
- SIEBER, R., VOZENILEK, V. (eds) (2023). *The Atlas Cookbook – Ten ingredients how to edit an atlas*. Zurich (ICA Commission on Atlases).
- ŠVEDA, M., VÝBOŠŤOK, J., GURŇÁK, D. (2021). *Atlas suburbanizácie Bratislavy*. 1. vyd. Bratislava (Geografický ústav SAV), 120 s. ISBN 978-80-89548-10-1
- ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P. (eds.) (2019). *Suburbanizácia. Ako sa mení zázemie Bratislavy?* Bratislava (Geografický ústav SAV).
- ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P. (eds.) (2020). *Suburbanizácia 2. Sondy do premien zázemia Bratislavy*. Bratislava (Geografický ústav SAV).
- ŽALMAN, P. (2017). *Urbanistický atlas Bratislavy*. Bratislava (GDA Visual).

S u m m a r y

Atlas of Suburbanization of Bratislava

The Atlas of Suburbanization of Bratislava (Šveda, Výbošťok and Gurňák, 2021) was published by the Geographical Institute of the Slovak Academy of Sciences (SAV) in an edition of 101 copies with the financial support of two research projects. In terms of content and graphics, the atlas follows on from anthology publications presenting the results of a wider team of researchers (Šveda and Šuška, 2019; Šveda and Šuška, 2020) with a reader-attractive design. The atlas can be “classified” with other specialized atlas publications about Bratislava, of which the Urban Atlas of Bratislava (Žalman, 2017) is thematically closest to it.

The Atlas, in the optimal reading format of 20×24.5 cm in hardcover in the form of 45 double-page maps and graphs, captures one of the most dynamic processes in the modern history of Slovakia – the process of population and economic growth in the hinterland of cities. It structures all the important characteristics of suburbanization into 6 professionally founded areas: Bratislava's background in a historical-geographical context, Residential construction, Migration, Daily mobility, Population and its daily movement, Landscape be-

hind the city. The circuit is preceded by parts (A–D) approximating the concept of suburbanization, the area of interest (areas of Bratislava), used data and literature. It is not a “classic” atlas in the sense of the cartographic standards and rules that existed until recently for this type of cartographic works (Pravda, 2006), but it reacts unplanned to the new neocartographic trends of visualization of spatial data and infographics (Cartwright, 2012; Kraak and Ormeling, 2010; Sieber and Vozenilek, 2023).

The Atlas has a very fresh impression and represents a fundamental contribution not only to the research topic of suburbanization processes, but also to the field of visual processing of traditional and non-traditional data sources (localization data of mobile networks). Maps and graphs help to interpret the numerous “bubbles” with explanatory text, but the attentive reader will find more information and context. According to the authors, the atlas is intended for all those who like to “read” maps and think about the spatial manifestations of the development of society. The processing and graphic design of the atlas is at a very high level and can be an inspiration for other authors of thematic atlases. It is a modern (carto)graphically attractive treatment of a current and intensively watched social topic by experts.

Fig. 1 Cover of the textbook Atlas suburbanization of Bratislava

Prijaté do redakcie: 15. decembra 2023

Zaradené do tlače: december 2023